

Demokratik Ekonomi, Hukuk ve Dil Üzerine Ortak Arayışlar

Leyla Kaymaz

Ziman Bingehe Hebûnê
Ye

Ekin Yeter

Demokratik Kürt Hukukçular
Konferansı

Dilek Başalan

Kadınların Sözü Olmadan
Demokratik Ekonomi
Mümkün mü?

Aylin karakaş

Özgürlüğün İnşa Ettiği,
Kültür Endüstrisinin
Pazarladığı

Şilan Baran

Rojava Devrimi Kadın
Kazanımlarının Kadın
Mücadelesine Yansımaları

İÇİNDEKİLER

- 1** Ziman Bingeha Hebûnê Ye
Leyla Kaymaz
- 7** Demokratik Kürt Hukukçular Konferansı
Ekin Yeter
- 13** Kadınların Sözü Olmadan Demokratik Ekonomi Mümkün mü?
Dilek Başalan
- 18** Özgürlüğün İnşa Ettiği, Kültür Endüstrisinin Pazarladığı
Aylin Karakaş
- 22** Rojava Devrimi'nde Kadın Kazanımlarının Kadın
Mücadelesine Yansımaları
Şilan Baran

Ziman Bingeha Hebûnê Ye

Leyla Kaymaz-26 Temmuz 2026

Herî dawî Konferansa Zimanê Kurdî di sala 2012'an de hatibû li dar xistin. Lê piştî ku pêvajoya çareseriyê têk çû, di sala 2016'an de hemû saziyên ku ji bo zimanê Kurdî dixebitin hatin girtin, xebatkarên ziman hatin binçavkirin û doz li ser wan hatin vekirin. Lê belê têkoşîn domiya û saziyên zimanê Kurdî careke din yek bi yek hatin vekirin û xebatên xwe meşandin. Di rewşa dawî de, li navçe û bajaran bi giştî 30 saziyên ziman hene ku ji bo zimanê Kurdî dixebitin, bernameyan derdixin û mamosteyan digihînin

Ziman ji bo neteweyan ne tenê amûreke ragihandinê ye, her wiha bingeha hebûn, nasname, dîrok û çandê ye. Neteweyek bê zimanê xwe wekî dara bêreh tê dîtin; çand, gotinên kevnar, stran, wêje, bîr û tecrûbeyên civakê bi zimanê wê neteweyê ji nifşekê ji bo nifşeke din tên veguhestin.

Ji bo Kurdan jî girîngiya zimanê Kurdî ne tenê axaftin e; ew bingeha hebûna neteweyî ye. Kurd di dîroka xwe de gelek caran di warê ziman de bi astengî û qedexeyan re rû bi rû mane. Ji ber vê yekê em parastin û pêşxistina zimanê Kurdî ji bo Kurdan wekî parastina hebûn û nasnameyê dibînin. Ji ber vê yekê jî bi salan e em wek sazî, wek jin û wek Kurd, bi têkoşîn, xebat û çalakîyên cûr bi cûr ji bo pêşvebirin û zindîkirina zimanê Kurdî dixebitin.

Wexta em lê dinêrin, têkiliya “Jin û Ziman” di têkoşîna zimanê Kurdî de pir kûr û girîng e. Ev têkilî dikare ji aliyê civakî, çandî û zimanî ve were ravekirin. Li gel van, ji bo parastina zimanê Kurdî têkoşîna jina Kurd di derke de cihê xwe girtiye. Wexta ku em li dîrokê dinêrin

û guhdarî dayikên xwe dikan, em dibînin ku ew bi salan ji ber axaftina bi zimanê Kurdî li ber zext, zorî û îşkenceyan mane. Gelek jin hene ku li kolanan, gundan, bajaran, dadgehan û girtîgehan ji ber zimanê Kurdî îşkence dîtin. Lê li gel van îşkenceyan, di nav malê, li kolanan, di kar û xebatên xwe de, di şîn û şahiyên de bi axaftin, stran, çîrok, dengbêjî, wêje û çanda devkî, parastin û pêşvebirina zimanê Kurdî hîn xurttir kirine û ev hê jî berdewam dike. Li gel van xebatan, jin wek mamoste, nivîskar û xebatkarên ziman; di nav civakê de, di sazî û dezgehan de, di kargehan de û di medyayê de cih digirin û ji bo parastin, berbelavkirin û pêşxistina zimanê Kurdî dixebitin.

Li gel vê bîrê, di mijara parastina ziman de ne mimkun e ku ez çalakvana nemir Sêvê Demir bi bîr neynim. Sêvê Demir bi taybetî wek çalakvaneke siyasî û çalakvana tevgera jinan tê nasîn. Her çiqas navê wê pir caran bi têkoşîna mafên Kurdan û jinan re tê gotin jî, di xebatên xwe de girîngî da parastin û pêşxistina zimanê Kurdî, ji ber ku wê ziman wekî bingeha nasname û çandê didît.

Di çarçoveya vê nêrînê de, têkoşîna Sêvê Demir ji bo zimanê Kurdî ev bû:

- Parastina zimanê dayikê wek mafekî bingeîn ê gelê Kurd.
- Piştgiriya perwerdehiya bi zimanê Kurdî, da ku zarok bikaribin bi zimanê xwe hîn bibin.
- Bi rêya ziman xurtkirina nasname û çanda Kurdî.
- Teşwîqkirina jinan ku di nav malbat û civakê de bi Kurdî biaxivin û ziman ji nifşekê ji bo nifşên din veguhezînin.
- Di xebatên siyasî û civakî de parastina mafên zimanê wek beşek ji mafên demokratîk.

Sêvê Demir, heta ku li Cizîrê hat qetilkirin, di jiyana xwe de ji bo parastina zimanê Kurdî xebitiye û ked daye. Sêvê Demir têkoşîna xwe li ser wê baweriyê ava kiribû ku zimanê Kurdî ne tenê amûreke ragihandinê ye; bingeha hebûna neteweyî, çandî û nasnameya gelê Kurd e. Ji ber vê yekê, parastin û hînkirina Kurdî wek mafekî bingeîn diparast. Her wiha, dîroka Kurdan dide diyarkirin ku jina Kurd di her qadê de ji bo mafên zimanê ked daye û têkoşîna xwe domandiye.

Jin Wekî Parêzvana Ziman

Di nava malbatê de, zarok pêşî zimanê xwe ji dayika xwe hîn dibin. Ji ber vê yekê jin di veguheztina zimanê dayikê de, bi gotinên pêşiyên, stran, çîrok, dengbêjî, wêje û

kevneşopiyan, roleke sereke dilîzin. Heke ziman di nav malê de bijî, ew bi taybetî bi xebata jinan diji.

Jin û Parastina Çandê

Ziman tenê rêzek peyvan nîne; ew hilgirê çand, bîranîn û nasnameyê ye. Jinan bi rêya lorik, dengbêjî, çîrokbêjî, kilam û kevneşopiyan gelek beşên vê mîrasê heta îro gihandine nifşên nû.

Jin di Têkoşîna Mafê Ziman de

Jin di pêşxistin û pêşvebirina zimanê Kurdî de wek mamoste, nivîskar, lêkolîner, rojnamevan û çalakvan dixebitin. Jin di hînkirina Kurdî, amadekirina pirtûkan, xebatên akademîk û çalakiyên civakî de roleke girîng dilîzin.

Jin û Perwerdehiya bi Zimanê Dayikê

Lêkolînên perwerdehiyê nîşan didin ku hînbûna zarokan bi zimanê ku di malê de diaxivin, bi gelemperî pêvajoya hînbûnê hêsantir dike. Ji ber ku jin di salên pêşîn ên jiyana zarokan de roleke sereke digirin, şertên ku dayik zimanê xwe bi kar bîne û zarok bi wî zimanê mezin bibe, ji bo domandina zimanê Kurdî girîng tên hesibandin.

Bi vê bîr û baweriyê, em wek Saziyên Zimanê Kurdî bi salan e li hemberî pişafitin, serdegirtin û tunehesibandina zimanê Kurdî xebatan dimeşînin, da ku zimanê Kurdî di nav civakê de, di siyasetê de, di medyayê de, di akademiyê de û di çand û hunera Kurdî de pêş ve biçe û li hemberî zext û zoriyan têk neçe. Lê mixabin dewlet jî, wek desthilatdar, her tim bi rê û rêbazên cûr bi cûr, bi hemû hêza xwe dixebite ku zimanê Kurdî tune bike. Di nav van rêbazan de perwerdehiya tenê bi zimanê Tirkî, qedexekirina axaftin, çand, wêje, muzîk û hunera Kurdî, şerê taybet-derûnî, serdegirtina saziyan, îşkence, girtin, kuştin û bikaranîna teknolojiyê hene.

Mixabin di salên dawî de civaka Kurd, ku bi van polîtîkayan re rû bi rû dimîne, di zanîn û bikaranîna zimanê Kurdî de di asteke nebaş de ye. Ji bo parastin, pêşvebirin û gihandina zimanê Kurdî ji nifşên nû re, li Bakurê Kurdistanê û li herêma Tirkîyeyê 30 saziyên ziman hene û xebatan dimeşînin. Lê me, wek Saziyên Zimanê Kurdî, dît ku ev tîr nake. Hem ji bo polîtîkayên navxweyî hem jî ji bo ku her sazî, dezgeh, qada siyasî û rêveberiya herêmî rola xwe ya di parastin û pêşvebirina zimanê Kurdî de nû bike, me pêdivî bi Konferansa Zimanê Kurdî dît.

Herî dawî Konferansa Zimanê Kurdî di sala 2012'an de hatibû li dar xistin. Lê piştî ku pêvajoya çareseriyê têk çû, di sala 2016'an de hemû saziyên ku ji bo zimanê Kurdî dixebitin hatin girtin, xebatkarên ziman hatin binçavkirin û doz li ser wan hatin vekirin. Lê belê têkoşîn domiya û saziyên zimanê Kurdî careke din yek bi yek hatin vekirin û xebatên xwe meşandin. Di rewşa dawî de, li navçe û bajaran bi giştî 30 saziyên ziman hene ku ji bo zimanê Kurdî dixebitin, bernameyan derdixin û mamosteyan digihînin.

Lê belê me di vê pêvajoya “Aştî û Civaka Demokratîk” de, hem ji bo nûkirina polîtîkayên xwe hem jî ji bo ku daxwaza xwe ya “Statûya Kurdî û Perwerdehiya bi Kurdî” bi awayekî şênber ji dewletê bixwazin, konferanseke giştî li dar xist. Di vê pêvajoyê de, me wek Saziya Zimanê Kurdî armanca xwe ya vê konferansê bi qada kedê, siyasetê, rêveberiyên herêmî, hiqûqê û çandê re parve kir û ev sazî jî di vê pêvajoyê de bi me re xebitîn.

Xebata konferansê şeş mehan domiya û me di 27-28'ê Hezîranê de, bi şîara “Ji Statûyê Heta Perwerdehiyê: Çarçoveyeke Nû Ji Bo Muzakereyê”, Konferansa Zimanê Kurdî li dar xist. Konferans du rojan bi tevlîbûna 500 delegeyan domiya. Konferans ji heft rûniştinan pêk hat û 19 axêveran li ser gelek mijaran zanîna xwe bi me û delegeyan re parve kir. Li gel pêşniyarên me û yên axêveran, di dawiya her rûniştinê de delegeyan ji bo pêşvebirina zimanê Kurdî pêşniyarên xwe anîn ziman.

Di rûniştina dawî de, piştî hin nirxandinên delegeyan, ev pêşniyar li eywanê hatin dengdanê û yên ku hatin qebûl kirin ji bo Saziya Zimanê Kurdî, rêveberiyên herêmî, qada siyasî û saziyên din bûn biryar. Di encama vê dengdanê de, me encamnameya konferansê amade kir û bi raya giştî re parve kir.

Li gorî nirxandinên ku di derbarê konferansê û biryarên hatine girtin de ji aliyê raya giştî ve hatin kirin, em serwest bûn ku pêdivî û bendewariyeke ji Konferansa Zimanê Kurdî û van biryaran hebûye. Yek ji biryarên me ew bû ku “Zimanê Kurdî pîvaneke welatparêziyê ye.” Wekî min di serê nivîsê de diyar kir, “Ziman bingeha hebûnê ye.” Ger em wek jin, wek sazî û wek her Kurdekî bêjin ku em Kurd in û daxwaza statûya xwe û zimanê xwe bikin, divê em ji bo pêşvebirina zimanê xwe rola xwe bi cih bînin.

Di nav van biryaran de biryarên wek sazûmanîya karên folklorê, vekirina kanala çandê û kanala Zazakî, avakirina dibistana serhêl, Kurdîkirina peyzaja bajêr û ji bo temsîliyeta gel bikaranîna zimanê Kurdî hene. Hin ji van biryaran rasterast bi rol û mîsyona ku jina Kurd bi salan e girtiye ser xwe ve girêdayî ne.

Ji bo pêkanîna biryarên ku hatine girtin, di serî de jina Kurd divê rola xwe ya parêzvanî, berhevkarî, parastin, berbelavkirin û veguheztina ziman di navbera nifşan de bigire. Jin di parastin û pêşxistina zimanê Kurdî de xwedî roleke taybet in, ji ber ku gelek caran ew mamosteyên yekem ên zarokan in. Bi lêkolîn, perwerdehî, huner, afirînerî û bikaranîna rojane ya Kurdî, jin dikarin beşdariyeke girîng bikin da ku zimanê Kurdî ne tenê were parastin, lê di nav nifşên nû de jî bi hêztir û zindîtir berdewam bike.

Lê li gel vê rola jina Kurd, ev berpirsiyarî ne tenê ya jinan e. Ev erk e ku divê hem jin hem jî mêr bi hev re hilgîrên wê bin. Ev armanc tenê bi hevkarîya hemû civakê; jin, mêr, malbat, dibistan û saziyên civakî, dikare bi awayekî domdar pêk were.

Wek jin, wek sazî û wek gelê Kurd, daxwaza me ya “Statûya Kurdî û Perwerdehiya bi Kurdî” heta ku em wê bi dest bixin, dê bidome. Ji ber ku bi destxistina vî mafî gelek pirsgirêkên me dê çareser bibin, zimanê Kurdî dê di nav civakê de bêtir were zanîn û axaftin, civakên li cîhanê dê wê wekî zimanekî fermî nas bikin û dê di asta zimanê zanist û akademiyê de were naskirin.

Li gel van, parastin û pêşxistina zimanekî tenê bi hikûmetan nayê kirin; beşdariya kesan, malbatan, civaka sîvîl, mamoste, nivîskar, hunermend û medyayê jî roleke girîng heye. Ji bo Kurdan, rêyên ku dikarin zimanê Kurdî biparêzin, berbelav bikin û zindî bihêlin ev in:

1. Di malbatê de bi Kurdî biaxivin

Ziman di malbatê de dest pê dike. Dê û bav dema ku bi zarokên xwe re bi Kurdî biaxivin, zarok zimanê xwe bi awayekî xwezayî hîn dibin. Ev bingeha parastina ziman e.

2. Perwerdehiya bi zimanê dayikê xurt bikin

Piştgiriya perwerdehiya bi Kurdî, beşdarbûna kargehên Kurdî û xwendina pirtûkên Kurdî dibe alîkar ku ziman hem di warê akademîk de hem jî di jiyana rojane de bihêz bibe.

3. Xwendin û nivîsandina Kurdî zêde bikin

Xwendina roman, helbest, kovar û rojnameyên Kurdî, her wiha nivîsandina gotar, çîrok an jî nivîsên rojane bi Kurdî, dê dewlemendiya ziman zêde bike.

4. Di medyaya dijîtal de Kurdî bi kar bînin

Li ser torên civakî, blog, podcast, YouTube û platformên dijîtal bi Kurdî naverokan çêbikin. Heke ciwan Kurdî di cîhana dijîtal de bi kar bînin, ziman dê bi nifşên nû re gelek bihêztir were girêdan.

5. Piştigiriya huner û çandê bikin

Stran, şano, film, dengbêjî, wêje û hunerên din ên bi Kurdî hem ziman diparêzin hem jî balê dikişînin ser ziman.

6. Di jiyana rojane de Kurdî bi kar bînin

Di bazarê, karûbarê, civînan, telefonê, peyaman, nameyan û ragihandinên rojane de Kurdî bi kar bînin. Ziman dema tê axaftin û bikaranîn dijî.

7. Zaravayên Kurdî wekî dewlemendî bibînin

Kurmancî, Soranî, Zazakî (Dimilkî/Kirmanckî) û zaravayên din beşên dewlemendiya zimanê Kurdî ne. Hezîrin, rêzgirtin û hînbûna wan dibe alîkar ku hemû mîrîsa zimanê Kurdî were parastin.

8. Ferheng û termên nû pêş bixin

Ji bo zanist, teknoloji û warên nû peyv û termên Kurdî pêş bixin û wan bi kar bînin, da ku ziman bikaribe bi şert û mercên demê re pêş bikeve.

9. Piştigiriya rêxistin û projeyên zimanî bikin

Beşdarî kargeh, semîner, konferans, komên xwendinê û rêxistinên ku ji bo zimanê Kurdî dixebitin bibin.

10. Nifşên ciwan teşwîq bikin

Ciwan dema ku bibînin Kurdî zimanekî zanistî, hunerî û teknolojîk jî ye, ew ê bi serbilindî zimanê Kurdî bi kar bînin. Ji ber vê yekê, divê şert û derfetên bikaranîna Kurdî di her qadê de bên afirandin.

Ziman tenê bi gotinê nayê parastin; bi bikaranînê dijî. Heke her Kurd li malê, li dibistanê, li cihê kar, li medyayê û di jiyana rojane de bi Kurdî biaxive, bixwîne, binivîse û afirîneriyê bi Kurdî bike, ziman dê ne tenê were parastin, lê dê her roj pêş bikeve. Bi vî awayî, zimanê Kurdî dikare ji nifşekê ji bo nifşeke din bi hêz û zindî were veguheztin.

Demokratik Kürt Hukukçular Konferansı

Ekin Yeter-26 Temmuz 2026

49'lar Davası'ndan 12 Eylül yargılamalarına, DGM'lerden Özel Yetkili Mahkemelere kadar Kürt hak savunucuları ve hukukçuları, egemen devlet mahkemelerinde Kürt halkının haklarını ve hukukunu savunmuşlardır. Bu mücadele içerisinde onlarca hak savunucusu ve Kürt hukukçu katledilmiş, faili meçhul cinayetlere kurban gitmiştir. Ölümsüzlerimiz, Kürt halkının toplumsal ve siyasal pratiği içinde hak savunuculuğunun politik bir karaktere dönüşmesinde büyük emek sahibi olmuş; bu pratikleriyle hepimize onurlu bir mücadele geleneği bırakmışlardır

4-5 Temmuz 2026 tarihlerinde Amed'de yüzlerce hukukçu, "Özgürlük, Statü ve Barış İçin Demokratik Hukuk" şiarıyla buluşarak Demokratik Kürt Hukukçular Konferansı'nı gerçekleştirdi. 2013 ve 2015 yıllarındaki Kuzey Kürdistan Hukukçular Konferanslarından sonra en kapsamlı konferans olması ve Barış ve Demokratik Toplum Süreci'nin kök yasa hazırlıkları tartışmalarına denk düşen tarihlerde gerçekleşmesi, konferansa tarihsel bir nitelik kazandırdı.

Peki, hukuki tartışmaları bu denli tarihsel kılan neydi?

Devletli uygarlık sisteminin azami iktidar ihtiyacının homojenleştirmeyi beraberinde getirmesiyle, en üst seviyede tekelleşen siyasi, hukuki, askerî, ekonomik ve sosyal bir yapı olan ulus-devlet gelişti. Her ulus-devletin kendisine uygun ulusu şekillendirerek tekçiliği ve merkezîyetçiliği esas almasıyla farklılıklara tahammül edilmeyen bir sistem inşa edildi. Üst kimlik dışındaki her şeyin reddedilmesi ve imha edilmesi meşru kabul edildi. Egemenlerin çıkarlarını korumak amacıyla toplumsal ahlaktan kopuk oluşturulan hukuk

sistemi ve yasalar, iktidar kurumları ve siyasi mekanizmalar içerisinde her dönem yeniden kodlandı; toplumu baskılayan ve kontrol eden bir nitelik kazandı. Hukukun genelde dört parça Kürdistan'daki, özelde ise Türkiye Cumhuriyeti'ndeki serüveni de böyledir. 16. yüzyıldan beri coğrafyalarında özerk ve yarı özerk modellerle kendini yöneten Kürtlere ait idari ve hukuksal tüm yapılar, savaşlar ve katliamlarla yok edilmiştir. Türk-Sünni-Müslüman kimliği dışındaki tüm etnik, dinî, kültürel ve dilsel farklılıkların reddini esas alan Türkiye Cumhuriyeti'nde hukuk ve yasalar da bu anlayış üzerine inşa edilmiştir. Ancak Kürtler, başından beri bu tekçi ve inkârcı politikaları kabul etmemiş ve her fırsatta bu uygulamalara karşı direnme yolunu seçmiştir.

Şüphesiz ki Kürt halkının tarihsel direnişleri yalnızca askerî ya da siyasal başkaldırıları değil, aynı zamanda bir hakikat ve hukuk arayışı olarak değerlendirilmelidir. 1925 direnişi, yalnızca dinî veya yerel bir kalkışma olarak değil, Kürtlerin siyasal ve toplumsal varlığını koruma mücadelesi olarak okunmalıdır. 1930'lu yıllarda gelişen Ağrı direnişi, uluslararası boyutu da olan bir özgürlük mücadelesi olarak öne çıkmıştır. Bu süreçte Kürtler, ilk kez modern anlamda bir siyasal yapı kurma ve bunu sürdürme girişiminde bulunmuşlardır. Kürdistan tarihinde 20. yüzyılda yaşanan diğer mücadeleler; Zilan'da, Koçgiri'de ve Beytüşşebap'ta Kürtlerin yalnızca direnme değil, aynı zamanda kendi siyasal ve hukuki sistemlerini kurma çabalarını ortaya koymuştur. Dersim'de gelişen direniş, Kürt tarihinin en trajik ama aynı zamanda en onurlu sayfalarından biri olmuştur. 1946 yılında kurulan Mahabad Kürt Cumhuriyeti, Kürtlerin uluslaşma deneyiminin en somut örneklerinden biridir. Her ne kadar kısa ömürlü olsa da bu deneyim, Kürtlerin kendi kaderini tayin hakkının pratik bir ifadesi olmuş ve Kürt siyasi bilincinde derin izler bırakmıştır. Mahabad aynı zamanda Kürtlerin uluslararası hukuk bağlamında tanınma mücadelesinin de erken bir örneğini oluşturmaktadır.

Bu kapsamda 49'lar Davası'ndan 12 Eylül yargılamalarına, DGM'lerden Özel Yetkili Mahkemelere kadar Kürt hak savunucuları ve hukukçuları, egemen devlet mahkemelerinde Kürt halkının haklarını ve hukukunu savunmuşlardır. Bu mücadele içerisinde onlarca hak savunucusu ve Kürt hukukçu katledilmiş, faili meçhul cinayetlere kurban gitmiştir. Ölümsüzlerimiz, Kürt halkının toplumsal ve siyasal pratiği içinde hak savunuculuğunun politik bir karaktere dönüşmesinde büyük emek sahibi olmuş; bu pratikleriyle hepimize onurlu bir mücadele geleneği bırakmışlardır. Bugün de birçok hukuk örgütüne kayıtlı binlerce hak savunucusu bu mücadeleyi azimli bir şekilde sürdürmektedir.

Kürdistan tarihindeki direnişler, birbirinden kopuk olaylar değil; aksine birbirini tamamlayan, bugüne taşınan ve süreklilik arz eden bir özgürlük çizgisi ve mücadele hattıdır. Bu tarihsel direniş çizgisi, günümüze gelindiğinde Sayın Öcalan'ın geliştirdiği demokratik toplum paradigmasıyla yeni bir aşamaya evrilmiştir. Artık mücadele, inkâra karşı var olma mücadelesi olmanın yanı sıra demokratik, çoğulcu ve özgürlükçü bir hukukun inşası mücadelesi olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda Kürdistan'ın dört parçasında gelişen direniş ve inşâ süreçleri, bugün artık yalnızca geçmişin hatıraları değil, geleceğin hukuksal ve siyasal mimarisinin temel taşlarıdır. Bu kazanımların korunması, geliştirilmesi ve demokratik hukuk zemininde kurumsallaştırılması ise içinde bulunduğumuz sürecin en hayati sorumluluklarından biridir.

İçinde bulunduğumuz Barış ve Demokratik Toplum Süreci'nde temel strateji demokratik siyaset ise temel taktik de demokratik hukukun inşasıdır. Demokratik hukukun inşası, demokratik toplumun varlığının, kimliğinin ve gelişiminin demokratik entegrasyon kapsamında güvenceye alınmasıyla mümkündür.

Bu kapsamlı tarihsel sorumluluktan hareketle konferans çalışmalarına nisan ayında başladık. Çalışmalara başladığımızda ve hazırlık grubunu kurduğumuzda birçok arkadaşta, öngördüğümüz tarih bakımından “Bu kadar kısa zamanda yetiştirebilir miyiz?” kaygısı vardı. Kaygılarımızın çokluğu belki de daha disiplinli ve pratik hareket etmemizi sağladı ve üç aylık bir sürede 700'den fazla hukukçunun bir araya geldiği bir çalışma açığa çıktı. ÖHD, TOHAV, DEM Hukuk Komisyonu, DBP Hukuk Komisyonu ve Asrın Hukuk Bürosu'ndan hukukçuların yer aldığı bir çalışma grubu; konferansın perspektifinin oluşturulması, illerde gerçekleştirilecek toplantıların planlanması ve çalışmaya dâhil olabilecek kişi ve kurumların belirlenmesi noktalarında tartışmalar yürüterek çalışmalara başladı. Ardından çalışmaya dâhil olabilecek kişi ve kurumlarla tartışmalar yürütülerek bölge baroları, Dad-Saz gibi birçok hak ve hukuk örgütüyle kolektif çalışma grupları oluşturuldu. Konferansın mayıs ayında Amed'de birçok hukuk örgütüyle birlikte gerçekleştirilen deklarasyonundan sonra beş ayrı atölye grubu oluşturuldu. Bu atölye gruplarında birçok kurumdan hukukçuyla kolektif bir biçimde bir buçuk ayı aşkın süre çalışma yürütüldü ve kapsamlı atölye sonuç raporları hazırlandı.

Konferansın akışı; atölye gruplarının her birinin birer oturuma dönüştürülmesi, her oturumda konu bakımından yetkin hukukçuların tartışmaların önünü açacak sunumlar yapması, ardından atölye gruplarının sunumlarının yapılması ve interaktif tartışmaların gerçekleştirilmesi şeklinde oluşturuldu. Önceki konferanslardan farklı olarak bu kez yeni

bir format deniyorduk ve bu formatın, sürenin yetmemesi veya konferansın panele dönüşmesi gibi bazı riskleri vardı. Ancak katılımcı hukukçuların atölye çalışmalarını konferanstan önce yürütmesiyle, konferans günü salonu dinamik tutma hedefimizi tüm risklerine rağmen büyük oranda gerçekleştirebildik.

Hak mücadelesinde yıldızlaşan hukukçu arkadaşlarımızı hem anmak hem varlıklarını aramızda hissetmek hem de bıraktıkları onurlu mirasın ardılı olma irademizin altını çizmek adına konferansa bir sinevizyonla başladık. “Mahabad’dan Amed’e, Rojhilat’tan Bakur’a bizler, onların yarım bıraktığı savunmaları tarihin büyük mahkemesinde sürdüren karşı arşiviz.” sözüyle duygularımız sinevizyonda ifadesini buldu.

Konferans hazırlıklarını yürütürken gerçekleştirdiğimiz kolektif çalışma zemininin yansımaları sağlaması bakımından önemli bulduğumuz için çağrıcı ve davetli kurumların temsilcilerinden oluşan bir konuşmacı listesiyle açılışı gerçekleştirdik.

Konferansın perspektifinde öncelikle dört parça Kürdistan’da gelişen parçalanma, inkâr, imha ve asimilasyon süreci ile Kürt halkının statüsüzlüğe mahkûm edilerek hukuksal alanın tamamen dışına çıkarılmasının kapsamlı bir şekilde ele alınması gerekliliği açığa çıkmıştı. Tam da buradan hareketle ilk oturumda “Kürt Meselesini Hukuki Statü Perspektifinden Yeniden Düşünmek” başlığında sunumlar yapıldı ve tartışmalar yürütüldü.

Konferans, “Demokratik Müzakere Süreci ve Demokratik Entegrasyon Hukuku” oturumuyla devam etti. Dünya örnekleriyle birlikte demokratik müzakere koşullarının nasıl olması gerektiği, mevcut Barış ve Demokratik Toplum Süreci’ndeki tıkanma ve eksikliklerin hukuken nasıl aşılabileceğine dair kapsamlı sunumlar yapıldı ve tartışmalar yürütüldü. Müzakere süreçlerinde statü meselesi ve toplumsal barışın inşasında hukuki güvencelerin rolü değerlendirilirken ceza hukukunun dar çerçevesinin ötesine geçen, siyasal ve toplumsal boyutları kapsayan bir yaklaşım geliştirilmesi hedeflendi.

“Yeni Bir Toplumsal Sözleşme İhtiyacı: Demokratik Anayasa” oturumunda, Kürt meselesinin çözümünde barış süreciyle anayasal ve toplumsal dönüşüm arasındaki ilişki ele alındı. Çok dilli, çok kültürlü bir toplumsal yapıyı esas alan yeni bir anayasa ihtiyacı; kolektif haklar, eşit yurttaşlık ve ortak yaşam hukuku çerçevesinde tartışıldı. Ayrıca Kürtlerin statü talepleri uluslararası hukuk perspektifiyle ele alınarak bölgesel deneyimler üzerinden evrensel ölçekte uygulanabilir çözüm önerilerinin geliştirilmesi, ağırlıklı eğilim olarak açığa çıktı.

“Demokratik Yerel Yönetimler ve Ekoloji” oturumunda ise demokratik yerel yönetimlerin yalnızca idari bir yapı olmadığı; toplumun kendini örgütlediği, karar süreçlerine doğrudan katıldığı ve yaşamını kolektif biçimde kurduğu demokratik bir alan olduğu ele alındı. Yerel demokrasinin güçlenmesi, halkın kendi yaşam alanları üzerindeki söz ve karar hakkının kurumsallaşmasıyla birlikte değerlendirildi.

Ekolojik boyut ise bu tartışmanın ayrılmaz bir parçası olarak ele alındı. Doğayla uyumlu, sürdürülebilir ve yerel ihtiyaçlara dayalı bir yaşamın inşası, merkeziyetçi ve rant odaklı politikaların yarattığı ekolojik tahribata karşı alternatif bir model olarak değerlendirildi ve bu modelin hukuki zemini tartışıldı.

“Kadının Toplumsal Sözleşmesi Bağlamında Demokratik Toplum ve Kadın Hukuku” oturumunda, 21. yüzyılda demokratik, ekolojik ve kadın özgürlükçü toplumsal yaşamın sözleşmesinin kadın mücadelesiyle nasıl yaratılabileceği tartışıldı. Kadın kazanımlarının ve özgürlüğünün toplumsal sözleşmeyle güvence altına alınması ele alındı ve hukuki zemin üzerine geniş tartışmalar yürütüldü.

Konferansın belki de en önemli kısımlarından biri, Barış ve Demokratik Toplum Süreci’nde hukukçuların rolünün ve ortak mücadele mekanizmalarının tartışıldığı forum kısmıydı. Bu tartışmalarda söz hakkı almak isteyen o kadar çok hukukçu oldu ki belli ki herkesin, “Bugüne kadar ne yaptık, bugünden sonra neler yapmalıyız?” noktasında söyleyecek çok sözü vardı. En ilham verici olan ise demokratik toplumun kurumlaşmasının konuşulduğu bir dönemde kendimizi ana dilimizde birer Kürt avukat olarak ifade edebilmek; Kürt avukatların demokratik bir ortak mücadele mekanizması kurma iradesinin açığa çıkması ve bu mekanizmayı dört parça Kürdistan’daki hukukçularla tartışma kararıyla forumu sonlandırmaktı.

Konferansın coşkulu bir duygusu vardı. Uzun süren savaş gerçekliğinin halklar üzerinde yaratmaya çalıştığı umut ve inanç kayıplarının hukukçular üzerindeki izdüşümünü gidermek açısından olumlu bir etki yarattı. Uzun zamandır birbirini görmeyen birçok arkadaş görüştü, birlikte çay içti, sohbet etti ve birbirinin mücadele inancını tazeledi. Her ne kadar konferans için hazırlanacak dokümanla tarih sayfalarına kapsamlı bir not düşecek olsak da konferansın adının ve şiarının yazılı olduğu küçük ajandalar ve kalemle ile Kürt hukukçular olarak ulusal kıyafetlerimizle çekildiğimiz fotoğraflar, her birimizin bürosunda birer mücadele simgesi olarak saklanacak. Sonuç bildirgesinde hem mücadele irademizi kapsamlı bir şekilde ortaya koymaya çalıştık hem de Barış ve

Demokratik Toplum Süreci'nin ilerlemesi ve demokratik toplumun inşası noktasında öncelikle ele alınması gereken hukuki düzenlemelere dair görüş ve önerilerimizi kamuoyuyla paylaştık.

Konferans bileşeninin de ifade ettiği gibi, bir kez daha belirtmek isterim ki güvenlikçi, cinsiyetçi, milliyetçi ve dinci kodların terk edilerek kadın özgürlüğünü ve eşitliğini esas alan, demokrasiye ve ekolojiye duyarlı yeni bir hukuksal biçimin oluşturulması ve Kürt halkı başta olmak üzere ezilen halkların statü sorununun demokratik hukuk zemininde çözülmesi şarttır. Bu hukuksal biçimin oluşturulmasında Kürt hukukçular her türlü görev ve sorumluluğa hazırdır.

Sözlerimi tamamlarken konferansta emeği geçen tüm hukukçu arkadaşların emeklerine sağlık diyorum. Yaşasın “Özgürlük, Statü ve Barış İçin Demokratik Hukuk” şiarımız! Yaşasın demokratik toplumun inşasında hukukun rolünü ortaya koyma irademiz!

Kadınların Sözü Olmadan Demokratik Ekonomi Mümkün mü?

Dilek Başalan-26 Temmuz 2026

Çalıştay, demokratik ekonomiyi yalnızca üretim ve piyasa ilişkileri üzerinden değil, yaşamın yeniden örgütlenmesi olarak ele alması bakımından önemli bir başlangıçtı. Ancak aynı zamanda demokratik ekonomi iddiasının güçlenebilmesi için teorik bilgi ile doğrudan yaşam deneyimi arasındaki mesafenin hâlâ kapanmaya ihtiyaç duyduğunu da gösterdi

Demokratik ekonomiyi düşünmeye ve inşa etmeye yönelik attığımız ve atacağımız adımları, ancak öznelere doğrudan dâhil olduğu tartışmalar ve buluşmalarla güçlendirebiliriz. Bu düşünceden hareketle kaleme aldığım yazıda, 4-5 Temmuz'da Amed'de gerçekleştirilen "Demokratik Ekonomi ve Ekonomik Örgütlenme Çalıştayı"nın açtığı imkânları ve sınırları birlikte tartışarak bir sonraki adımı güçlendirecek ortak bir zemine katkı sunmak istedim.

"Çalıştayımızı, evlerinden binlerce kilometre uzakta bir parça ekmek için yollara düşen ve trafik kazalarında hayatlarını kaybeden mevsimlik tarım işçilerine, doğduğu yerde doyamadığı için metropollerde karın tokluğuna çalışmak zorunda kalan tüm emekçilere, binlerce yıldır emeği sömürülen kadınlara, analara ve bu fikri oluşturanlara ithaf ediyoruz..."

Sonuç bildirgesinin girişiyile ben de daha anlamlı bir başlangıç yapmak istedim.

Barış ve Demokratik Toplum Süreci'nin başlamasıyla birlikte yalnızca siyasal alanda değil, ekonomiden ekolojiye, yerel yönetimlerden kadın mücadelesine kadar birçok

başlık yeniden tartışılmaya başlandı. Yerelde ve merkezi düzeyde düzenlenen çalıştaylar, paneller ve buluşmalar, bugüne kadar biriken sorunların yeniden ele alınmasına ve geleceğe dair çözüm önerilerinin ortaklaştırılmasına imkân sundu. 4-5 Temmuz'da Amed'de gerçekleştirilen "Demokratik Ekonomi ve Ekonomik Örgütlenme Çalıştayı" da bu arayışın önemli duraklarından biriydi.

Çalıştayın birinci gününde gerçekleşen ikinci oturum boyunca kadın yoksulluğu, bakım emeği ve kadın kooperatifleri birbirini tamamlayan başlıklar olarak ele alındı. Sunumlar yalnızca sorunları tarif etmekle kalmadı; farklı coğrafyalardan mücadele deneyimlerini de tartışmaya açtı.

Semiha Arı, kadın yoksulluğu ve kadın istihdamı arasındaki ilişkiyi toplumsal cinsiyet eşitsizliği ekseninde değerlendirdi. Nadire Karakoyun Çapuk, Kürdistan'da bakım emeği üzerine yürütülen çalışmalar ile belediyelerin kadın politikaları alanındaki deneyimlerini aktardı. Rojava'dan katılan Gule Murad ise kadın kooperatifleri ve kadınların ekonomik karar mekanizmalarına katılımı üzerine önemli deneyimler paylaştı. Rojava deneyimi, yalnızca başarılı bir kooperatif örneği olarak değil; savaş koşullarında dahi kadınların ekonomiyi, yaşamı yeniden kurmanın bir aracı olarak örgütleyebileceğini göstermesi bakımından çalıştayın en ilham verici deneyimlerinden biriydi.

Bununla birlikte, çalıştayın önemli bir tartışma zemini oluşturmaya rağmen, kadın özgürlükçü ekonomi perspektifinin daha da güçlenebilmesi için üzerinde düşünülmesi gereken bazı eksiklikler de vardı. Bütün bu tartışmalar, ekonomiyi gerçekten emekçi, yoksul kadınların deneyiminden kurabildi mi? Bu soru, çalıştayın değerini azaltmak için değil; demokratik ekonomi iddiasını daha da derinleştirmek için sorulması gereken temel sorulardan biri olarak önümüzde duruyor.

Çalıştay, demokratik ekonomiyi yalnızca üretim ve piyasa ilişkileri üzerinden değil, yaşamın yeniden örgütlenmesi olarak ele alması bakımından önemli bir başlangıçtı. Ancak aynı zamanda demokratik ekonomi iddiasının güçlenebilmesi için teorik bilgi ile doğrudan yaşam deneyimi arasındaki mesafenin hâlâ kapanmaya ihtiyaç duyduğunu da gösterdi. Kadın özgürlükçü ekonomi tartışmasının en önemli eksiklerinden biri, sömürünün en ağır biçimlerini yaşayan kadınların bilgi üretiminin yeterince merkeze alınmamasıydı. Mevsimlik tarım işçisi kadınlar, tekstil işçileri, bakım emekçileri, ev eksenli çalışan kadınlar, göçmen kadın işçiler gibi doğrudan sömürünün içinde yaşayan kadınların deneyimleri daha görünür olsaydı, tartışmalar farklı bir derinlik kazanabilirdi.

Bir sonraki çalıştaylar için birkaç öneri de bu tartişmayı büyütebilir. Öncelikle kadın özgürlükçü ekonomi tartişmaları, yalnızca teorik sunumlarla değil, sahada bilgi üreten kadınların deneyimleriyle daha güçlü buluşabilir. Burada aklıma Gayatri Chakravorty Spivak'ın Asya'daki kadın tarım işçileri üzerinden yürüttüğü tartişmalar geldi. Spivak, en ağır sömürü koşullarında yaşayan kadınların çoğu zaman bilgi üretiminin öznesi değil, üzerine konuşulan nesneler hâline geldiğine dikkat çeker. Onlar adına raporlar yazılır, araştırmalar yapılır, politikalar geliştirilir; ancak kendi deneyimlerini doğrudan aktarabilecekleri alanlar çoğu zaman sınırlı kalır.

alıştayı dinlerken benzer bir soruyu kendime sordum: Demokratik ekonomi tartişmaları, en çok sömürülen kadınların bilgisine gerçekten ne kadar alan açabiliyor? Bu nedenle Tevgera Jinn Azad'ın "Mevsimlik Tarım işçiliğinde Kadınların Görünmeyen Emeği ve Yaşamsal Riskleri" raporu, yalnızca okunması gereken bir çalışma değil; aynı zamanda bir sonraki çalıştaylarda bu kadınların doğrudan söz kurabilecekleri alanların neden gerekli olduğunu da gösteriyor. Benzer biçimde, Kadın Zamanı Derneği'nin "İstanbul'da Yaşayan Kürt Kadınların Anadilde şiddet Başvuru Mekanizmalarına Erişiminin Yerel Yönetimler Bağlamında İzlenmesi" raporu da saha bilgisinin politika üretiminde kurucu bir rol üstlenebileceğini ortaya koyuyor.

Demokratik ekonomi, yalnızca kadınlar üzerine bilgi üretmekle değil, kadınların kendi deneyimlerini politik bilginin merkezine taşıyabildiği ölçüde demokratikleşebilir. Belki de asıl sorumuz şu olmalı: Mevsimlik tarım işçisi kadınlar, bakım emekçileri ya da güvencesiz çalışan kadınlar bu çalıştaylarda yalnızca tartişmanın konusu mu oluyor, yoksa tartişmanın kurucu öznesi de olabiliyorlar mı? Demokratik ekonomi, yalnızca kadınlar adına konuşmakla değil, kadınların kendi deneyimlerini kurucu bilgi olarak tartişmanın merkezine taşımasıyla inşa edilebilir. alıştay bütünüyle elbette deneyimlerle dolu, bilgi içeren ve çözüm nerileri sunan bir yerdeydi; fakat panel kısımlarında ya da tartişmayı yönlendiren konumlarda doğrudan öznelerin olmayışı bazı eksiklikleri de beraberinde getirmektedir.

"Temsil yalnızca kürsüye kimin çıktığıyla değil, hangi dilin konuşulduğuyla da ilgilidir."

zerine çokça düşündüğüm bir diğer konu ise bu çalıştayda ve aslında son dönemde katıldığım birçok panel, alıştay ve toplantıda kullanılan dildi. Kadın zgrlk bir perspektifin ya da toplumsal cinsiyet eēitliėini gözetten bir yaklaşımın dili yerine, neden hâlâ eril ve cinsiyetçi bir dil bu kadar kolay kullanılabilir? Bu yalnızca bir alışkanlık mı,

yoksa erkek egemen sistemin düşünme biçimlerimize kadar işlemiş kodlarının bir yansıması mı?

Kadın özgürlükçü ekonomi perspektifinin tartışıldığı bir zeminde dahi eril dilin sorgulanmaksızın kullanılmaya devam ettiğini görmek düşündürücüydü. Çiftçilerden söz edilirken kullanılan “çiftçi adamlar” ifadesi bunun küçük ama anlamlı örneklerinden biriydi. Son dönemde panellerde, çalıştaylarda ve toplumsal tartışmalarda da sıkça karşılaştığımız “adam” kelimesi; devrimci mücadeleyi, komünal yaşamı ya da toplumsal özneyi tarif ederken neredeyse herkesin yerine geçen genel bir ifadeye dönüşmüş durumda.

Oysa dil yalnızca düşüncelerimizi aktaran bir araç değildir; aynı zamanda kimi görünür kıldığımızı, kimi görünmezleştirdiğimizi de belirler. Eğer kadın özgürlükçü ekonomi, üretim ve bölüşüm ilişkilerini dönüştürme iddiası taşıyorsa, bu dönüşümün dili de kapsamı gerekir. Çünkü kadınların tarihsel emeğini ve bugünkü mücadelesini görünür kılmaya çalışan bir perspektif, kullandığı sözcükleri de aynı titizlikle yeniden düşünmelidir. Erkek egemen sistemi eleştirirken onun dilini sorgulamamak, farkında olmadan aynı görünmezleştirme mekanizmalarını sürdürme riskini de beraberinde getirir.

Çalıştay bir başlangıçtı ve sonraki adımların hazırlıklarını da öneren bir yerdeydi. Bundan sonraki tartışmalarda bakım ekonomisinin nasıl örgütleneceği, ücretsiz ev içi emeğin nasıl toplumsallaştırılacağı, mevcut kadın kooperatiflerinin karşılaştığı yapısal sorunlar, sendikalı kadın işçilerin mücadele deneyimleri ve genç kadınların güvencesiz çalışma koşulları daha kapsamlı biçimde ele alınabilir.

Kadın özgürlükçü ekonomi konuşulurken bakım emeğinin yalnızca bir sunum başlığı olarak kalması, üzerinde düşünülmesi gereken bir meseleydi. Oysa demokratik ekonomi, üretim kadar yaşamın yeniden üretimini de dönüştürme iddiası taşıyorsa, bakım emeği artık tali bir konu olarak değil, ekonominin merkezinde yer almalıdır. Kadınların ücretsiz ve görünmez emeği üzerine kurulu mevcut ekonomik düzen eleştiriliyorsa, bu emeğin nasıl kolektifleştirileceği, nasıl toplumsallaştırılacağı ve yükünün nasıl paylaşılacağı da başlı başına tartışılmalıdır. Belki de bir sonraki çalıştayda bakım ekonomisi, yalnızca kadın oturumunun değil, bütün demokratik ekonomi tartışmasının kurucu eksenlerinden biri olmalıdır.

Bu çalıştay, demokratik ekonomi tartışmaları açısından önemli bir başlangıçtı. Ancak belki de en önemli kazanımı, geride bıraktığı cevaplardan çok, çoğalttığı sorular oldu.

Kadınların bilgisinin, emeğinin ve deneyiminin daha fazla söz kurduğu; bakım ekonomisinin merkezde tartışıldığı; saha araştırmalarının kuramsal tartışmalarla buluştuğu ve dilin de özgürlükçü bir perspektifle yeniden kurulduğu çalıştaylar, demokratik ekonominin inşasına daha güçlü katkılar sunacaktır.

Özgürlüğün İnşa Ettiği, Kültür Endüstrisinin Pazarladığı

Aylin Karakaş-26 Temmuz 2026

Oysa bugün Kürt kadın hareketi yalnızca Türkiye’de değil, Orta Doğu’da ve dünyada kadın özgürlük tartışmalarını etkileyen en önemli siyasal deneyimlerden birini temsil ediyor. Eşbaşkanlık sistemi, kadın meclisleri, öz savunma tartışmaları, kadın ekonomileri ve kadınların öz örgütlülüğü üzerine geliştirilen pratikler, onlarca yıllık mücadelenin sonucu

Kürt kadın hareketi, yıllar boyunca yalnızca erkek egemenliğine değil, kadın bedeni üzerinden kurulan bütün denetim mekanizmalarına karşı mücadele etti. “Biz kimsenin namusu değiliz, namusumuz özgürlüğümüzdür” şiarı, yalnızca bir slogan değildi; kadın bedenini ailenin, aşiretin ve devletin namus anlayışından çıkarıp kadının iradesini ve özgürlüğünü merkeze alan siyasal bir müdahaleydi.

Bu mücadele aynı zamanda ağılık, aşiret hiyerarşisi, berdel, kuma, başlık parası ve zorla evlilik gibi kadınların yaşamını kuşatan ataerkil kurumlara yönelikti. Ancak Kürt kadın hareketinin yürüttüğü mücadele bununla sınırlı değildi. Bir yandan erkek egemen zihniyetle hesaplaşırken diğer yandan Kürt toplumunu yalnızca ağılık, aşiret ve töre üzerinden tanımlayan sömürgeci ve oryantalist bakışa da itiraz etti. Çünkü bu imgeler hem kadınların özgürlüğünü sınırlayan toplumsal ilişkileri görünmez kılıyor hem de bütün bir toplumu tek bir klişeye indirgemeye hizmet ediyordu.

Aradan yıllar geçti. Bugün ise bambaşka bir tabloyla karşı karşıyayız.

Wattpad, Dreame ve benzeri dijital platformlarda, Türkiye’de yayınlanan dizilerde “ağa”, “aşıret”, “berdel”, “kan davası” ve “zoraki evlilik” temalı hikâyeler en görünür romantik türlerden biri hâline geldi. Sosyal medyada bu hikâyelerin karakterleri milyonlarca kez paylaşıyor, kısa videolarla dolaşıma sokuluyor ve dijital platformların öneri sistemleri aynı temaları sürekli yeniden öne çıkarıyor.

Bir zamanlar kadınların özgürlüğü önündeki engeller olarak tartışılan kavramlar, bugün romantik kurguların en cazip dekoruna dönüşüyor.

Tam da burada durup düşünmek gerekiyor.

Kürt kadın hareketi yıllardır ağalığı, berdeli ve kadın bedeni üzerindeki tahakkümü sorgularken neden tam da bugün aynı imgeler genç kuşakların romantik hayallerinin merkezine yerleşiyor?

Neden dünyanın en güçlü kadın özgürlük mücadelelerinden birini inşa eden Kürt kadınların deneyimi görünmezleşirken onların mücadele ettiği toplumsal ilişkiler dijital platformların en çok tüketilen hikâyelerine dönüşüyor?

Bu yalnızca bir edebiyat tercihi midir?

Yoksa kültür endüstrisinin nasıl çalıştığına dair daha derin bir sorunun işareti midir?

Bu soruların kolay cevapları yok.

Ancak meseleyi yalnızca “gençlerin okuma zevki” ya da “kurgu ile gerçeği karıştırmamak gerekir” diyerek açıklamak da mümkün değil. Çünkü burada yalnızca romanlar yazılmıyor; aynı zamanda toplumsal hafıza yeniden örgütlendiriliyor.

Kapitalist kültür endüstrisi yalnızca hikâye üretmez; aynı zamanda hangi hikâyelerin görünür olacağına, hangilerinin dolaşıma gireceğine ve hangilerinin unutulacağına da karar verir. Dijital platformlar yalnızca içerik sunmaz; arzuyu, merakı ve tüketim alışkanlıklarını da biçimlendirir. En çok etkileşim alan hikâyeler daha fazla görünür olur, daha fazla görünür olanlar daha fazla yazılır ve böylece aynı anlatılar sürekli yeniden üretilir.

Pazarlanan şey yalnızca aşk değildir.

Kadınların onlarca yıllık mücadelesiyle teşhir edilen erkek egemen ilişkiler, bu kez romantik bir ambalajla yeniden dolaşıma sokuluyor. Ağılık, bir tahakküm sistemi olmaktan çıkarılıp karizmatik bir erkek figürüne dönüştürülüyor. Berdel, kadının iradesini yok sayan bir toplumsal ilişki olmaktan çıkarılıp kaderin romantik cilvesi olarak sunuluyor. Kadın üzerindeki denetim “koruma”, itaat ise “sadakat” olarak yeniden adlandırılıyor.

Gerçek hayatta sorgulanan ilişkiler, kurgu dünyasında yeniden cazip hâle getiriliyor.

Burada romantikleştirilen şey yalnızca aşk değildir; romantikleştirilen, erkek egemenliğinin estetikleştirilmiş biçimidir.

Üstelik bu süreç yalnızca kadın özgürlük mücadelesinin eleştirdiği ataerkil kurumları yeniden dolaşıma sokmuyor; Kürt toplumuna ilişkin önyargıları yeniden ve daha derin biçimde üretiyor.

Dün Kürtleri yalnızca ağılık, aşiret ve töre üzerinden tanımlayan sömürgeci bakış hangi imgeleri kullanıyorsa bugün popüler kültür de çoğu zaman aynı imgeleri kullanıyor. Fark, yalnızca anlatının yönteminde.

Dün küçümseyerek anlatılıyordu.

Bugün romantikleştirilerek pazarlanıyor.

Ama her iki durumda da Kürt toplumunun değişen gerçekliği, kadınların yarattığı dönüşüm ve özgürlük mücadelesinin ortaya çıkardığı yeni toplumsallık görünmezleşiyor.

Oysa bugün Kürt kadın hareketi yalnızca Türkiye’de değil, Orta Doğu’da ve dünyada kadın özgürlük tartışmalarını etkileyen en önemli siyasal deneyimlerden birini temsil ediyor. Eşbaşkanlık sistemi, kadın meclisleri, öz savunma tartışmaları, kadın ekonomileri ve kadınların öz örgütlülüğü üzerine geliştirilen pratikler, onlarca yıllık mücadelenin sonucu.

Peki, neden dijital kültürün dolaşıma soktuğu Kürtlük imgesi hâlâ taş konaklar, aşiret reisleri ve zoraki evlilikler etrafında kuruluyor?

Bu yalnızca piyasanın tesadüfi tercihi mi?

Yoksa kapitalist modernite, kadın özgürlük mücadelesinin dönüştürdüğü ataerkil imgeleri yeni biçimlerde yeniden dolaşıma mı sokuyor?

Kesin cevaplar vermek kolay değil.

Ancak şu açık ki mesele birkaç popüler roman ya da birkaç dijital platformdan ibaret değildir.

Asıl mesele, kadın özgürlük mücadelesinin siyasal olarak geriletmediği erkek egemenlikli imgelerin kültür endüstrisi tarafından metalaştırılarak yeniden pazarlanmasıdır.

Belki de bugün kadın özgürlük mücadelesinin önündeki yeni meydan okumalardan biri tam da budur.

Çünkü erkek egemenliği her zaman yasalarla, açık şiddetle ya da gelenek adına konuşarak kendini yeniden üretmiyor. Bazen romantik bir hikâyenin içinde, bazen de dijital platformların en çok önerdiği içerikler aracılığıyla yeniden hayat buluyor.

Bu nedenle bugün tartışılması gereken yalnızca hangi hikâyelerin daha çok okunduğu değildir.

Asıl tartışılması gereken, neden kadın özgürlük mücadelesinin yarattığı yeni toplumsallık görünmezleşirken onun mücadele ettiği imgelerin yeniden dolaşıma girdiğidir.

Bu soruyu sormadan dijital çağda kültür endüstrisinin nasıl çalıştığını ve erkek egemenliğinin hangi yeni biçimlerle yeniden üretildiğini anlamak mümkün görünmüyor.

Rojava Devrimi'nde Kadın Kazanımlarının Kadın Mücadelesine Yansımaları

Şilan Baran-26 Temmuz 2026

Bugün üzerinden 14 yıl geçmesine rağmen hâlâ Rojava Kadın Devrimi'ni konuşuyorsak bunun nedeni yalnızca ortaya koyduğu siyasi model değildir. Asıl neden, kadın özgürlüğünü toplumsal özgürlüğün merkezine yerleştiren bu zihniyeti yaşamsallaştırmaya çalışan bir yaşam tahayyülünü somutlaştırma mücadelesidir

“Rojava Devrimi bizim devrimimizdir. Aslan sırtında mücadele verdim. Ben orada 20 yıl boyunca Rojava halkı ile birlikte mücadele ettim. Rojava'daki devrim işte o mücadelenin sonucudur. Kimse bu devrimi inkâr edemez. En onurlu ve kararlı duruş, oradaki devrime sahip çıkmaktır.”

2013'te Sayın Abdullah Öcalan, Rojava Devrimi'ni böyle anlatmıştı. 14 yıl önce bugün, ilmek ilmek örülen Rojava Kadın Devrimi, gücünü halktan ve öz örgütlülüğünden alarak Suriye halklarıyla birlikte tüm köhne zihniyetlere karşı Halkların Baharı'nı inşa etti. Öz gücüyle toplumsal yapısını ekolojik, demokratik ve kadın özgürlükçü paradigmaya dayanarak inşa etti. 19 Temmuz 2012'de Rojava'da başlayan devrim, yalnızca Orta Doğu'nun siyasi dengelerini değiştiren bir toplumsal dönüşüm değildi. Yıllarca zulüm görmüş, yok sayılmış halkların kendilerini nasıl yöneteceklerine karar verecekleri; yeni yaşamı tüm Suriye halklarıyla birlikte kendi kimlikleriyle, benlikleriyle inşa ettikleri bir devrimdi. Aynı zamanda kadınların, tarihsel olarak kendilerine dayatılan toplumsal konumu ve rolü reddederek yaşamı yeniden örgütlemeye başladıkları bir kadın devrimiydi.

Bugün üzerinden 14 yıl geçmesine rağmen hâlâ Rojava Kadın Devrimi'ni konuşuyorsak bunun nedeni yalnızca ortaya koyduğu siyasi model değildir. Asıl neden, kadın özgürlüğünü toplumsal özgürlüğün merkezine yerleştiren bu zihniyeti yaşamsallaştırmaya çalışan bir yaşam tahayyülünü somutlaştırma mücadelesidir. Rojava Devrimi sürecinde söz konusu olan şey, kadınların birtakım hukuki ve siyasi haklar elde etmesinden çok daha fazlasıdır. Kadınlar, yaşamın tüm alanlarına müdahale ederek özgür yaşamı yeniden örgütleme pratiği geliştirmiştir. Bu nedenle Rojava'da kadınların kazandığı şey yalnızca haklar değil, yaşamın kendisini dönüştürme ve kurma imkânıdır.

Tarih boyunca birçok devrim kadınların emeği ve mücadelesiyle gerçekleşti; ancak kadınların özgürlüğü çoğu zaman ya devrimden sonraya bırakıldı ya da emekleri inkâr edildi, kendileri yok sayıldı. Her devrimde kadın meselesi, sonraya bırakılacak bir mesele olarak ele alınmış; toplumsal dönüşüm süreçlerinde kadınlar, özne olmaktan çok destekleyici bir rol içerisinde konumlandırılmıştır. Emekleri yok sayılmış, söz hakları inkâr edilmiştir. Oysa Rojava Kadın Devrimi, kadın özgürlüğünü toplumsal dönüşümün sonucu değil, başlangıç noktası olarak ele aldı. Bu anlamıyla kadın özgürlüğü, demokratik toplum inşasının ön koşulu hâline getirildi.

Abdullah Öcalan'ın "Bir toplumun özgürlük düzeyi, kadının özgürlük düzeyi ile ölçülür." sözü bugün Rojava'da yaşamın her alanında somut karşılığını bulmaktadır. Kadın özgürlüğünü toplumsal özgürlüğün merkezine yerleştiren bu yaklaşım, kadın sorununu yalnızca bir eşitlik sorunu olarak değil, toplumsal özgürlüğün temel meselesi olarak ele almaktadır. Bu nedenle Rojava Kadın Devrimi'ni anlamak, aynı zamanda kadın özgürlük paradigmasını ve demokratik toplum anlayışını anlamaktan geçmektedir.

Tam da bu noktada Rojava'da kadınların elde ettiği kazanımları yalnızca kadın hakları başlığı altında değerlendirmek büyük bir eksikliktir. Eş başkanlık sistemiyle kadınların siyasi karar mekanizmalarının öznesi hâline gelmesi, Kongra Star öncülüğünde öz örgütlenmelerini geliştirmesi, Malên Gel gibi mekânlarda toplumsal sorunlara kadın özgürlükçü çözüm mekanizmaları oluşturmaları, kadın kooperatifleriyle alternatif ekonomi modelleri geliştirmesi, Jinwar ile kadın mekânlarının anlamlı inşası ve jineolojiyle erkek egemen bilgi üretimine müdahale etmesi; bunların her biri, bir kazanım olmanın ötesinde özgür toplum inşasının araçlarıdır.

Kadınların kazandığı her alan, aynı zamanda egemen sistemin yeniden üretim alanlarına yapılmış bir müdahaleyi ifade eder. Çünkü kadın özgürlüğü yalnızca kamusal alanda daha

görünür olmakla sınırlı değildir. Kadınların siyasetten ekonomiye, kültürden akademiye kadar yaşamın her alanında özneleşmesi anlamına gelir. Bu anlamda Rojava Kadın Devrimi'nin en önemli kazanımlarından biri, kadınların temsil edilen konumundan çıkıp yaşamı kuran ve dönüştüren, yani özne hâline gelmesidir.

Kadınların öz savunma anlayışı ve yaklaşımı da bu toplumsal inşa sürecinin önemli ayaklarından biridir. Öz savunma kavramı çoğu zaman yalnızca silahlı mücadele üzerinden okunmaktadır. Oysa Rojava deneyimi bize öz savunmanın yaşamı savunmak anlamına geldiğini gösterdi. Kendi varlığını yalnızca silahla savaşıarak savunmak değil, onun ölçü ve değerlerini belirleyerek ve toplumda bunun zihniyetini oluşturmak için mücadele vermek olduğunu da gösterdi. Kadınların kendi yaşamlarına, bedenlerine, bilgilerine ve örgütlü mücadelelerine sahip çıkması da öz savunmanın önemli bir parçasıdır. Bu anlamıyla YPJ yalnızca askerî bir kadın gücü değildir. Kadınların tarih boyunca kendilerine dayatılan savunmasızlık hâline karşı geliştirdikleri örgütlü özgürlük mücadelesinin sembollerinden biridir.

Ancak bugün tam da bu kazanımların hedef alındığını görüyoruz. Son dönemde Suriye ve Rojava'da yaşanan siyasi gelişmeler ve yeni yönetim tartışmaları içerisinde kadınların öz örgütlü yapılarının tanınmaması, YPJ'nin siyasi ve toplumsal meşruiyetinin tartışmaya açılması ve kadın kurumlarının tasfiyesine yönelik girişimler, kadınların binlerce yıllık mücadelesinin görmezden gelinmek istendiğini göstermektedir. Burada yok sayılan yalnızca bir kurum ya da bir örgütlenme modeli değil; kadın hakikati ve kadınların yaşamı yeniden örgütlenme iradesidir.

Bugün jineoloji derslerinin kapatılmasına yönelik girişimler de tam da bu nedenle ele alınmalıdır. Burada mesele yalnızca bir dersin kaldırılması değildir. Kadınların bilgi üretim alanlarına müdahale edilmesi, kadın özgürlük paradigmasının akademik ve toplumsal zemininin daraltılmaya çalışılmasıdır. Bugün Rojava'daki kadın kazanımlarına yönelik müdahaleleri yalnızca siyasi gelişmeler bağlamında okumak eksik kalacaktır. Çünkü hedef alınan şey, kadınların elde ettiği birtakım haklardan çok daha fazlasıdır. Hedef alınan, kadınların özgür yaşamı inşa etme iradesidir. Kadınların öz savunma güçlerinin tanınmaması, kadın kurumlarının tasfiye edilmeye çalışılması ve jineolojiye yönelik müdahaleler bize bir kez daha göstermektedir ki kadınlar tarafından inşa edilen her toplumsal alan, aynı zamanda bir mücadele alanıdır.

Bugün Rojava Kadın Devrimi'ni ve kadın kazanımlarını konuşmak, yalnızca 19 Temmuz 2012'de başlayan bir devrimi konuşmak değildir. Kadınların özgürlüğü merkeze alındığında başka bir yaşamın mümkün olduğunu konuşmaktır. Kadınların yarattığı kurumları, bilgiyi, öz savunmayı ve örgütlü mücadeleyi konuşmaktır. Çünkü Rojava'da kadınlar yalnızca bir devrim gerçekleştirmede, enternasyonal kadın mücadelesini de geliştirdi. Özgür yaşamın bugünden inşa edilebileceğini tüm dünyaya göstermiş oldu. Bu nedenle kadınların kazandığı yaşamı savunmak, yalnızca Rojava'yı değil, özgür ve demokratik bir toplum tahayyülünü de savunmaktır.